

Büyükanneden Toruna: Yaşamboyu Öğrenme Sürecinde Değer ve Beceri Aktarımı

Selen ALTAN*^a, Sinem TARHAN^b

Makale Bilgisi

DOI:

Makale Geçmişi:

Geliş 03.04.2018

Kabul 31.05.2018

Anahtar Kelimeler:

Okul öncesi eğitim

Değerler eğitimi

Büyük ebeveyn

Makale Türü: Araştırma

Öz

Büyük anne/büyükbaba-torun arasındaki etkileşim üçüncü kuşağa kültür aktarımını sağlarken diğer taraftan da yaşlılar için manevi bir doyum kaynağı olmaktadır. Ülkemizde her iki ebeveynin çalıştığı ailelerde okul öncesi eğitim çağına gelmemiş çocukların büyükanneleri tarafından bakılıp büyütülmesi son derece yaygındır. Anne-baba birinci derecede yakınına çocuğunu emanet ettiği için işine rahat gitmekte, büyük ebeveynler ise torunlarına fiziksel bakım yanında sevgi, hoşgörü, saygı, sorumluluk vb. değerleri aktarmaktadır. Bu çalışmada büyükannelerin okul öncesi dönemdeki torunlarına yaşam boyu öğrenme sürecinde büyüme ve yetiştirme sürecinde hangi değer ve becerileri aktardıkları, belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma deseninde yapılan çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler, betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu araştırma sonucunda büyükannelerin torunlarına değer kazandırmak konusunda kendi deneyimlerinden yararlandıkları, bu süreçte sosyal öğrenme kuramı ile doğru orantılı olarak istedik davranışları pekiştirmek için öncelikle örnek davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Ayrıca büyükanneler bu öğrenme sürecinin tek taraflı olmadığını, yaşlılar küçük de olsa çağın gereği olarak bilişim alanındaki yeni bilgileri torunları sayesinde öğrendiklerini vurgulamışlardır.

Grand Parents To Grandchild: Value And Skill Transfer In Life Long Learning

Article Information

DOI:

Article History:

Received 03.04.2018

Accepted 31.05.2018

Keywords:

Pre-school education

Values education

Grand parents

Article Type: Research

Abstract

The interaction between the grandmother/grandparent-grandchild provides a cultural transfer to the third generation, while the other is a spiritual source of satisfaction for the elderly. It is extremely common for the grandparents of children who are not in the age of pre-school education in the families where both parents work in our country to be looked after by their grandparents. Since the parents entrust their child to the first place, the grandparents go to work comfortably, while grandparents give their grandchildren physical care as well as love, tolerance, respect, responsibility and etc. values. In this study, it was tried to be determined that which values and skills grandmothers transfer to their preschool grandchildren during the growth and upbringing period in the life long learning process. A purposeful sampling method was used in the study conducted in the qualitative research design. The data collected with the semi-structured interview form were analyzed using the descriptive analysis method. As a result of this research, it was

*İlgili Yazar: ocalselen@gmail.com

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yaşam Boyu Öğrenme Anabilim Dalı Bartın, Türkiye

^b Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Bartın, Türkiye.

determined that grandparents benefit from their own experience in valuing grandchildren, and in this process they primarily use sample behaviors in order to reinforce their behavior in line with social learning theory. Also, grandmothers emphasized that this process of learning is not unilateral, and that they learn by means of new knowledge grandchildren in the field of information as a matter of age, even if they are young.

Giriş

Toplumun en küçük sosyal birimi olarak ele alınan ailenin neslin devamlılığı, çocukların yetiştirilmesi, eğitilmesi ve iyi birer vatandaş olarak topluma kazandırılmasındaki görevi oldukça önemlidir. Bunların yanında çocukların sağlıklı bir kişilik geliştirebilmeleri, özsaygı ve özgüvenlerinin gerçekçi ve yüksek oluşu, sosyal becerilerinin gelişimi ve temel değerleri kazanmaları da ailenin sorumluluğundadır. Canatan (2008) çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rol model alındığını, aynı zamanda toplumsal değer ve kuralları aktarmada önemli bir sosyal kurum olduğunu belirtmiştir.

Geleneksel kültürlerde birkaç kuşağın bir arada bulunduğu büyük aileler söz konusudur ve her kuşağın kendine özgü bir değeri vardır. Çocuklar ya da torunlar geleceği ve umudu, yetişkinler bugünü ve gücü, yaşlılar geçmişi ve bilgeliği temsil ederler. Çiftçi (2008) yaşlıya aile içerisinde verilen değeri onun büyüklüğüne, hayat tecrübesine, birikimine, inanç ve kültürel ilkelere bağlamaktadır. Aile içinde farklı kuşakların bir arada bulunması ve aralarındaki iletişim, her kuşak için farklı bir anlam ve öneme sahiptir. Arpacı ve Tezel, (2015) büyükannelik ve büyük babalığın önemli birer toplumsal rol olduğunu, çocuk ve torunlarla kurulan ilişkilerin yaşlı bireyleri yaşama bağladığını belirtmektedir. Çiftçi (2008) büyük anne/ büyükbaba–torun arasındaki etkileşimin bir taraftan üçüncü kuşağa kültür aktarımını sağlarken bir taraftan da yaşlılar için manevi bir doyum kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Durak (2016) da büyük ebeveynlerin büyükannelik/ büyükbabalık rollerine sahip olmalarının yetişkin çocuklara araşsal yönden destek sağlamak yanında kendileri için de olumlu bir enerji kaynağı olduğunu, yaşlı ebeveynlerin geleceğe yönelik umutlarının bu sayede arttığını, sosyal ve psikolojik yönden yaşlı bireye olumlu etkileri bulunduğunu ifade etmiştir.

Büyük ebeveynlerin içinde bulunduğu dönem olan yetişkinlik ve yaşlılık fizyolojik, psikolojik, sosyolojik boyutları olan bir süreçtir. Yaşlılık yaşın ilerlemesiyle beraber bir yandan bedende yavaşlama ve hastalıkların başladığı diğer yandan da yaşamının tüm deneyiminin başkalarıyla paylaşıldığı ve daha sağlıklı kararların alındığı bir dönemdir (Yahyaoglu, 2013). Erikson'un (1982) psikososyal gelişim kuramına göre 30-65 yaş arasındaki bireylerin yaşadığı gelişimsel kriz üretkenliğe karşı durgunluk, 65 yaş üstü bireylerin ise benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluktur. Erikson'a (1959) göre üretkenlik çocuk yetiştirme, toplumdaki çocuklar için iyi bir gelecek oluşturma ya da yaratıcı çabalar içinde olma, diğer bir ifade ile "yeni nesli oluşturma ve rehberlik etme" ilgisini tanımlar. Benlik bütünlüğü ise yaşamın kısıtlı bir süre olduğunun bilinmesine rağmen önceki nesilleri de kapsayan büyük bir tarihin parçası olmayı temsil eder (Akt. Miller, 2008).

Yetişkin ve yaşlıların yaşamlarını anlamlı kılan unsurlardan biri çocukları ve torunlarıdır. Türk toplumunda bir toruna sahip olmak, torunla vakit geçirmek, bakımına yardımcı olmak aile büyükleri için çok önemlidir. Özellikle her iki ebeveynin de çalıştığı ailelerde, okul öncesi eğitim çağına gelmemiş veya okul sonrası çocuklar ebeveynlerinin işte olduğu süreyi bir bakıcı ya da bir aile büyüğünün gözetiminde geçirmekte, bu nedenle büyük ebeveynlerin çocuğun gelişimi üzerinde önemli bir rol oynadığı gözlenmektedir (Hazer, 2012). Anne-baba birinci derecede yakınına çocuğunu emanet ettiği için işine rahat gitmekte, yaşlılar ise kendilerini tekrar işe yarar hissettikleri ve torunları ile vakit geçirdikleri için mutlu olmaktadır. Çiftçi (2008) araştırmasında büyük ebeveynlerin yetişkin evlatlarının çalışma hayatında yer almasıyla torun bakımını üstlenerek kendilerine duyulan ihtiyaçtan ötürü önemli olduklarını ve kabul gördüklerini hissettiklerini belirlemiştir.

Torunun bakımı ile ilgilenme BM Yaşlı İlkeleri'nde (1991) de vurgulandığı üzere "Yaşlı bireylerin toplumun bir parçası olarak" kalmasını sağlamaktadır. Çünkü bireyin yaşlılığa yüklediği anlam; bireyin fiziksel sağlığının düzeyinden, eşinin hayatta olup olmamasından, çocukları, torunları ve arkadaşları ile vakit geçirip geçirememesinden, maddi gelirinden, kendini işe yarar hissedip hissetmemesinden

etkilenmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) Aile Yapısı Araştırması (2016) sonuçlarına göre, yaşlı bireylerin en önemli mutluluk kaynağı %64,2 ile aileleri olurken ikinci sırayı %18,1 ile çocukları almıştır. Bu bulgu Öz'ün (2002) yaşlı bireyler için en önemli duygusal ve sosyal destek sisteminin aileleri olduğu iddiasını destekler niteliktedir.

Baranowski (1982) insan ömrünün uzamasıyla beraber büyük ebeveynlerin torunları ile birlikte geçirdikleri zamanın arttığını, yaşlıların çocuğun kimlik gelişimi, ebeveynleri ile ilişkileri, yaşlılara bakışı üzerinde etkili olduğunu ileri sürmüştür (Akt. Arpacı ve Tezel- Şahin, 2015). Çocukların günlük hayatta anne babaları ile yaşadıkları sürtüşmeler, otorite-üstünlük mücadeleleri, büyük ebeveyn ile torun arasında yaşanmamaktadır. Büyük ebeveynlerin torunları ile daha iyi iletişim kurdukları, çocuklarla anne babalar arasındaki ilişkilerde görülen gerilim ve çatışmaları yatıştırıcı, azaltıcı, arabulucu rolü oynayabildikleri bilinmektedir (Çiftçi, 2008). Bu doğrultuda toplumda değer çatışmasının kuşaklar arası etkileşimin azalması ve yok olmasına bağlı olarak gerçekleştiğini vurgulanmaktadır (Arpacı ve Bekar, 2013).

Büyükanne ve büyük baba, torununa, bakım, sevgi ve şefkat, barınma, yakınlık, ahlaki değer, güven ve sosyal destek vermesi yönünden pek çok kültürde ilk akla gelen destek kaynağıdır (Rani ve Sharma, 2004). Ayrıca, büyük torun bakımını ikinci bir anne edasıyla büyükannenin üstlenmesi, annenin yeni doğan bebeği ile ilgilenme şansını artırmakta, böylece aile bireyleri arasındaki bağ kuvvetlenerek sosyo-kültürel ilişkilerin gelişmesi olumlu yönde etkilemektedir (Duyar, 2015). Yavuzer (2005) özellikle geleneksel kültürlerde ve aile bağları kuvvetli toplumlarda, doğum sonrası işine dönmek zorunda olan çalışan kadınların bebeklerini emanet edebilecekleri ilk seçeneğin büyükanneler olduğunu vurgulamaktadır. 4857 sayılı iş kanununda 2016 yılında yapılan düzenlemelerle çalışanların doğuma bağlı izin ve hakları güçlendirilse de Türkiye'de çalışan kadınların bebek ve çocuklarının bakımı hala önemli bir sorun olmaktadır. Kreş ve gündüz bakım evlerinin yetersizliği, var olanların maliyeti, temizliği ve güvenliği ve çalışanların bilgi ve beceri düzeyi konusundaki endişeler yanında okul öncesi eğitimin zorunlu olmaması aileleri çocuklarının bakımı için büyükanne- büyükbabalara yönelmektedir (İş kanunu, 2013).

Yaşlılar tecrübelerini gençlere aktararak kültürel değer ve bilginin devamını sağlarlar (Canatan, 2008 ve İçli, 2008). Çocukların sosyalleşme sürecinde yaşamlarını sürdürmek için gerekli temel bilgi ve becerileri öğrenmeleri gerekir. Büyük ebeveynler torunları ile kurdukları iletişim tarzları ve koydukları kurallarla sosyal gelişimi, çocuğa kazandırdıkları özgüven, özsaygı, özyeterlik vb. ile kişilik gelişimini, hikâye, bilmece, ninni ve oyunlarla dil ve zihin gelişimini, koydukları kural, uyguladıkları ödül ve ceza ile ahlak gelişimini, gösterdikleri sevgi ve şefkat ile duygu gelişimini desteklerler.

Büyük ebeveyn -torun etkileşimi değer aktarımında da önemlidir. Değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan verilen önem, toplumca ideal olarak görülen davranışlar ya da yaşam amaçlarına ilişkin inançlardır (Aydın,2010). Diğer bir ifade ile bireyin yaşamında ve çevrede olup bitene anlam verme yolunun belirleyicisi olan değerler, toplumsal beklentilerin içerikleri olarak aileden başlayıp giderek genişleyen çevrede bireye neyi nasıl yapması gerektiğini bildiren ve belirleyen hükümler olarak ifade edilebilir (Canatan, 2008). Değerler hem bireyin hem de toplumsal kültürün önemli bir parçasıdır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Değerler, toplumdaki bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini, diğer bir ifade ile nasıl yaşanması gerektiğini ifade ederler (Akbaş, 2008). Saygı, sevgi, sorumluluk, adalet, alçakgönüllülük, hoşgörü, cesaret, cömertlik, doğruluk, yardımseverlik, vefa, dürüstlük, söz ve davranışlarda tutarlı olma vb. hemen her toplumda önemli olan değerlerdir. Değerler öğretilir. Çocuk iyiyi- kötüyü, doğruyu yanlış, adil ve dürüst olmayı aile üyelerinin söz ve davranışlarını gözleyerek öğrenir.

Bandura'ya göre öğrenme taklit, gözlem ve model alma süreçleri ile gerçekleşmektedir (Santrock, 2011). Çocuklar erken yaşlardan itibaren ebeveynlerinin davranışlarını gözlemekte, model almakta ve böylece kendi davranış örüntülerini oluşturmaktadır. Vygotsky ve sosyokültürel kuram çocukların kültürdeki etkinliklere katılımına odaklanır. Paylaşılan inançlar, değerler, bilgi ve beceriler, yapılandırılmış ilişkiler, gelenekler, sosyalleşme uygulamaları ve sembol sistemleri (yazılı ve sözlü dil) kültürü oluşturur. Vygotsky'ye göre oyunlar, sınıf içi uygulamalar vb. etkinliklerle kültürlenmiş çocuklar (Miller, 2008) diğerleriyle etkileşim yoluyla öğrenirler ve çevrelerindeki kişilerin öğrenmesini de etkiler (Kibar, 2008). Çocuğun gelişiminin sağlıklı olabilmesi evde ve okulda aldığı eğitimin nitelikli olmasına bağlıdır. Bu doğrultuda özellikle örgün eğitim öncesi çocuk bakımını üstlenen kişi veya kişilerin bilişsel donanımı,

çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili bilgi ve deneyimi, çevre ile etkileşimi ve kendini geliştirme çabası büyük önem taşımaktadır.

Gelişen teknoloji, bilgi iletişim kaynaklarına ulaşım kolaylığı gibi birçok sebepten dolayı bireyin öğrenme ve değişen dünyaya uyum sağlama ihtiyacı artmıştır. Örgün eğitimle kazanılan bilgi ve becerileri, revize etme ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Kişinin bilgi, beceri ve yeterliliklerini geliştirmek adına kişisel, toplumsal, sosyal yönden yaşamına katkı sağlayacak tüm öğrenme etkinlikleri yaşam boyu öğrenme tanımını ortaya çıkarmıştır (MEGEP,2009). DPT (2001) tanımına göre ise “Yaşamboyu öğrenme; gelişen yaşam standartlarına ayak uydurabilme, globalleşen ekonomik dünyaya doğru atılan adımda insan gücünün etkili bir şekilde kullanılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin geniş alanlara aktarılıp, yayılması, üretim ve hizmet sektörlerinde kullanılacak bilgi ve becerilere sahip bir nüfusa olan ihtiyaç doğrultusunda, insan yetiştirmeyi hedefleyen yeni bir yaklaşımdır” şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme ile bireysel özgüven ve yaşamın anlamını yeniden yorumlayabilen ve bundan memnun olan bir toplum hedeflenmektedir.

Yaşam boyu öğrenme, yaşlı bireylerin toplum içinde aktif katılımını desteklemede önemlidir. Çünkü, bilgi birikimi ve becerilerini diğer nesillere aktarırken karşılıklı mentörlük ile de yine her iki jenerasyonun etkileşimi söz konusu olmaktadır (ENIL, 2012). 1999 yılı Birleşmiş Milletler tarafından Uluslararası Yaşlanma Yılı olarak ilan edilmiş ve bu yılın ana temasını; yaşam boyu bireysel gelişme, kuşaklararası ilişkiler, toplum yaşlanması ve kalkınma ilişkisi ile yaşlıların durumu başlıklarını içeren “Bütün Yaşlar İçin Toplum” oluşturmuştur. 2002 yılında Uluslararası Yaşlanma Asamblesi tarafından yayınlanan 2002 Yaşlanma Uluslararası Eylem Planı Madde-c- “Yaşlıların yaşam boyu öğrenme ve toplum içerisinde yer alma olanaklarına erişim fırsatlarının yaşam boyu bireysel gelişme, kişisel doyum ve iyi olma halinin sürdürülmesi” ile yaşlı bireylerin yaşam boyu öğrenme sürecinde yer alması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Yine bu planda yaşlıların yaşam boyu öğrenmeye katılımlarının sağlanması, bu yönde teşvik edilerek desteklenmesi, yaşlıların istihdama katılımlarının desteklenmesi, okuma- yazma ve teknoloji eğitimlerine katılma gibi eylemlerle hedefler belirlenmiştir.

Adgio, Worden (2007) ve Cangöz (2008)’e göre yaşlılık dönemi belirli yeti ve aktivitelerde yavaşlama olarak anlandırılmasına karşın birçok alanda üretkenliğin ve deneyimin devam ettiği bir dönemdir. Yaşlılar bilgi ve deneyimlerinden faydalanarak problem durumunda kolayca sonuca ulaşmaktadır (Akt. Akın, 2016). Kültürümüzde “Bir büyüğe danışma” ve yine “Bir büyükten akıl alma” deyimleri de bu deneyimlerden ötürü süregelmiştir. Wahrendorf ve diğ. (2008), erişkin kadınların birçoğunun kendi yaşlılık dönemlerine dek torun bakımı, eş, çocuk ve hastaların bakımını üstlenerek maddi karşılığı bulunmayan büyük bir emek sarfettiklerini belirtmiştir (Akt. Akın, 2016). Kendisine atfedilen ya da kendisinin üstlendiği bu sorumluluklar her ne kadar yaşlı birey üzerinde yük oluşturduğu düşünülse de; yaşlı bireyin kendini değerli hissetme, üretken ve işe yarar bir insan olarak görme duygusunu yaşamasına da olanak sağlamaktadır.

Nesiller arası dayanışmanın korunmasını sağlamak adına Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 2012 yılı Avrupa Aktif Yaşlanma Yılı olarak belirlenmiştir (European Comission, 2010). Bu kapsamda, aktif yaşlanma ile ilgili farkındalığın artırılması, iyi uygulamaların belirlenmesi, kanun yapıcı ve ulusal paydaşların aktif yaşlanmaya olanak sağlaması yönünde çalışmaların belirlenmesi amaçlanmıştır. Yaşlanmanın üretkenlikten çekilip aksine yaşam boyu devam eden bir gelişim süreci olarak görülmesi son dönemlerde aktif yaşlanma kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aktif yaşlanma, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından “insanların yaşlandıkça hayat kalitelerini iyileştirmek amacıyla bu kişilere yönelik sağlık, katılım ve güvenlik konusundaki fırsatların en üst düzeye çıkarılması süreci” olarak tanımlanmıştır (WHO, 2002). Kalaycıoğlu’na (2012) göre ise aktif yaşlanma kavramı, yaşlı insanların çalışmaya devam ederek sağlıklı kalmaları ve topluma katkıda bulunmaya devam etmeleri için daha fazla fırsatın sunulmasını içerir. Bu tanımlamalardaki aktiflik fiziksel bir aktifliği içermeyip bireyin yaşam kalitesini daha iyi seviyeye ulaştırmayı hedefleyen, sosyal ve kültürel çevre olanaklarına katılmayı ifade etmektedir.

İtalya'nın Piacenza kentinde hayata geçirilen yaşlılar ve küçük çocukların bir arada vakit geçirdikleri, oyun oynadıkları, yemek yaptıkları “Yuva” adı verilen ve “Yaşlılar ve çocuklar bir arada” isimli projeye yaşlıların kendilerini daha az yalnız hissetmesi, aynı zamanda da nesiller arasındaki iletişimin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Küçük çocuklar ise kendilerinden 80-90 yaş büyük arkadaşlarından

masallar dinlemekte ve el becerileri öğrenmektedirler (Övgü, 2017). Aktif yaşlanmanın örneği niteliğinde değerlendirilebilecek bu proje ile karşılıklı bir öğrenmenin gerçekleştiğinden söz edilebilir. 2017 yılı itibarıyla de ülkemizde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yürürlüğe koyduğu "Kadın İstihdamının Desteklenmesi İçin Büyükanne Projesi" ile 10 il ve 12 ayı kapsayan 3 yaşını doldurmamış torununa bakan büyükannelere verilecek yardım ile hâlihazırda çalışıyor olan kadınların işgücü piyasasından çekilmelerini önlemek ve çocuklara büyükanneleri ile birlikte büyüme imkânı sağlayarak kültür aktarımına destek sağlamak amaçlanmıştır.

Yaşlı bireylerin değişim için ihtiyaç duydukları yeni konu ve teknikleri öğrenmeleri, yeni beceriler kazanmaları için gerek duyulan eğitim olanakları yaşam boyu öğrenme kapsamında sağlanmaktadır (Kurt, 2008). Bu bağlamda Havighurst, yeni gelişimsel görevlerin devam eden ihtiyaçları karşılaması sebebiyle yaşam boyu öğrenmenin gerekli olduğuna dikkat çekerek sürekliliğinin vurgulanmasının önemli olduğunu belirtmiştir (Hiemstra, 1976). Yaşam boyu öğrenme kanallarından yararlanan yaşlı birey değişen koşullar karşısında çalışma becerilerini yenileme ve geliştirme fırsatı elde ederken aynı zamanda da dezavantajlı durumdan sıyrılarak değişen taleplere karşı uyum sağlama yetisi elde etmiş olacaktır. Bu nedenle aktif yaşlanma içindeki yaşam boyu öğrenme bir fırsat ve nitelikli kullanılması gereken bir araç özelliği taşımaktadır (Aydın, Sayılan, 2014).

Torun bakma, ikinci iş ve gençlere destek verme gibi süreçler yaşlı bireyin ekonomik ve de manevi aktifliği sayesinde kendini sürece daha kolay dâhil edebilmesini sağlamaktadır. Bu sayede işe yaradığını bilmesi, hem kendisi hem de alt kuşağa faydalı işler yapmaya devam etmesi aktif yaşlanma kuramında yaşlı bireylerden beklenen özelliklerden birisi olma özelliği taşımaktadır (Kalaycıoğlu, 2012).

Alanyazın incelenmiş çocuklarda değer eğitimi (Demirtaş, 2009), değer gelişimi (Sözkesen, 2015) ve değer kazanımı (Ada, 2016) konusunda drama yöntemi kullanılarak çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir. Karatay (2007) çocuğun dil gelişimine katkısı bulunan çocuk edebiyatının, çevreyi anlama ve değer aktarımlarını daha eğlenceli bir hale getirdiğini tespit etmiştir. Deneysel bir çalışma uygulayan Öztürk Samur (2011) anasınıfına devam eden çocukların değer eğitimi programı ile sosyal-duygusal gelişimlerinin olumlu yönde desteklendiği sonucuna ulaşmıştır.

Çocuk yetiştirme tarzları, değerlerin içselleştirilmesi ve benlik kavramı ile ilgili Demirutku (2007) tarafından yapılan çalışmada anababa- çocuk değer benzeşim etkileri ile değerler, değer öncelikleri, değer benzeşimleri arasındaki ilişkileri incelemiş ve sonuç olarak değer önceliklerinin anababalık boyutlarıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Cevherli (2014) araştırmasında değerler eğitimi esnasında model olmanın önemli olduğunu, değerler eğitimi aktarımında annenin etkin rol oynadığını, ailenin değerleri çocuğa aktarmada önemli bir paydaş olduğunu, değerlerin kazanımının çocukların davranışlarındaki gözlemlerle ailelerden yapılan geri dönüşlerle elde edildiğini ve en başarılı şekilde verilen değerlerin sevgi olduğunu tespit etmiştir. Canatan (2008) toplumsal kültürün sürekliliği ve kuşaklararası etkileşimde yaşlılar ve genç kuşakların bir arada olmasının değerlerin kaybolmasının önüne geçeceğini, değerlerin temelinin çocukluk ve ergenlik döneminde aktarıldığını bu nedenle bu dönemde büyük ebeveynle bir arada olmanın önemli olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmalarda okullarda çocuklara değer eğitiminin drama çalışmaları ve hikayeler aracılığı ile verilmeye çalışıldığı belirlenmiştir. Büyük ebeveynin bakımını üstlendiği okul öncesi dönem çocuğu ile ilgili kültür aktarımı alanında yetişkin çocuklar ve yaşlıların ilişkileri, torun bakımının büyükanne-büyükbabanın yaşam kalitesi üzerindeki etkileri, ergenlerin büyük ebeveynlerinden beklentileri, kuşaklararası iletişim yönünden teknoloji kullanımı, yaşlı çocuk etkileşimi gibi çalışmaları bulunmasına rağmen okul öncesi dönem çocuğuna beceri öğretimi, değer aktarımı ve yaşamboyu öğrenme açısından büyük ebeveynlerin kendilerini yenileme süreçleri ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Türk toplumunda yeri yadsınamayacak ölçüde önemi olan büyük ebeveynlerin değer ve beceri aktarımları toplum dinamiklerini ayakta tutmaktadır. Bu nedendir ki çalışan annenin çocuk bakımı ile ilgili sorumluluklarının bir bölümünü üstlenen büyük ebeveynler aynı zamanda kültür ve beceri aktarımı yaparak nesiller arasında köprü görevi görmektedirler. Aynı zamanda yaşam boyu öğrenme bağlamında da kişisel gelişim ve çağa ayak uydurma sürecinde aktif olarak yer almaktadırlar.

Bu çalışmanın temel amacı, büyükannelerin okul öncesi dönemdeki torunlarının büyüme ve yetiştirme sürecinde hangi değer ve becerileri aktardığının belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Büyükanneler torunlarına hangi değerleri, nasıl aktarmaktadır?
2. Büyükanneler torunlarına hangi becerileri, nasıl aktarmaktadır?
3. Büyükannelere göre torun bakmanın güzel ve zor tarafları nelerdir?
4. Büyükanneler için torun ne anlama gelmektedir?

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma deseninde yapılmıştır. Büyüköztürk ve ark. (2015) nitel araştırmaların psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili derinlemesine bilgi sağlayan, geleneksel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara cevap bulmak için gerekli olan araştırma yöntemi olma özelliğini taşıdığını belirtmişlerdir. Nitel araştırmalarda bulguları desteklemek için belgeler, katılımcı görüşlerinden kesitler, vb. kullanılır ve örneklem seçiminin genellikle tesadüfi olmayıp belli bir amaca yönelik belirlenir (Merriam, 2013).

Araştırma Modeli

Araştırma verilerinin toplanmasında görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme, doğrudan gözlenemeyen davranışlar, duygular veya insanların etraflarındaki dünyayı nasıl ifade ettiklerini öğrenmek için kullanılmaktadır (Ekiz, 2003). Bu bağlamda büyükannelerin torunlarına hangi değer ve becerileri aktarmaya çalıştıkları ve yaşam boyu öğrenme bağlamında onlardan neler öğrendikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilip araştırma yapılmasına olanak tanımaktadır (Büyüköztürk vd., 2015). Maxwell'e (1996) göre amaçlı örneklemede amaç; kişi, olay veya durumla ilgili araştırma konusu hakkında daha detaylı bilgi elde etmektir.

Bu araştırmanın çalışma grubu Bartın ilinde ikamet eden ve 0-6 yaş dönemi torunu bulunan 15 adet anneanne ve babaanneden oluşmuştur. Büyükanneler ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Büyükannelerin Betimleyici Özellikleri

Katılımcı	Yaşı	Eğitim Durumu	Çalışma Durumu	Kızının Çocuğu	Oğlunun Çocuğu
K1	Yaş 52	Ortaokul	Ev Hanımı	X	
K2	Yaş 58	Lise	Ev hanımı		X
K3	Yaş 48	Lise	Emekli	X	
K4	Yaş:63	Ortaokul	Emekli	X	
K5	Yaş:57	Lise	Ev hanımı	X	
K6	Yaş:64	İlkokul	Ev hanımı	X	
K7	Yaş:52	İlkokul	Ev hanımı	X	
K8	Yaş:69	Lise	Ev hanımı		X
K9	Yaş:58	İlkokul	Ev hanımı		X
K10	Yaş:66	Öğretmen Okulu	Emekli		X
K11	Yaş :64	Lisans	Emekli		X
K12	Yaş:55	Üniversite	Emekli	X	

K13	Yaş:54	İlkokul	Ev hanımı	X
K14	Yaş 59	Lise	Ev hanımı	X
K15	Yaş:58	Ortaokul	Ev hanımı	X

Tablo 1 incelendiğinde büyükannelerin yaşlarının 48-69 arasında olduğu, eğitim durumlarının ilkökul ile üniversite arasında değiştiği görülmektedir. Katılımcılardan 4'ü ilkökul, 3'ü ortaokul, 5'i lise, 3'ü ise lisans mezunudur. Altı büyükannenin aktif çalışma hayatı sonrası emeklilik döneminde torun baktığı, dokuz büyükannenin ise ev hanımı olduğu tespit edilmiştir. Dokuz büyükanne kendi kızının çocuğuna bakarken, altı büyükanne ise oğlunun çocuğuna bakmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Öncelikli olarak araştırmacı tarafından alanyazın taranmış, bireysel görüşmelerin içeriğini ve akışını belirleyen yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formundaki sorular hazırlanırken, iç geçerliliği sağlamak üzere, biri Psikolojik Danışma ve Rehberlik diğeri Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alanında görev yapan iki uzmandan görüş alınmıştır. Asıl uygulamaya geçmeden önce bir büyükanne ile görüşülerek soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Ön uygulama sonuçları doğrultusunda sorular tekrar gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Öncelikli olarak büyükannelere çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olarak katılanlarla görüşme yapılmıştır. Görüşmeler büyükannelerin tercihine göre ses kaydı ya da yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmede araştırma soruları dışında büyük anne- torun ilişkisini daha iyi anlayabilmek için sondaj soruları da sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Bireysel görüşmeler yoluyla toplanan nitel verilerin çözümlenmesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada görüşmelerin ardından ses kayıtları ve yazılı kayıtlar ikişer kez dinlenmiş ve okunmuş, ses kayıtların yazılı dökümü yapılmıştır. İkinci aşamada bu veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Betimsel analizde veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur. Bunlar; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada temalar araştırma sorularına göre organize edilmiş, bireylerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilerek tanımlamalar yapılmış ve araştırmacı tarafından alanyazın dikkate alınarak yorumlanmıştır. Araştırmada görüşlerine başvurulmuş büyükannelerin kimlik bilgilerini gizli tutmak amacıyla, kodlamada K1, K2.... Şeklinde yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde büyükannelerin torunlarına bakım süreci, bu süreçte hangi değer ve becerileri aktardıkları bunları nasıl/ hangi yolla aktardıkları ve torunlarından neler öğrendiklerine ilişkin görüşlerine yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

• Büyükannelerin Torunlarına Bakım Süreci

Büyükannelere ilk olarak “**Ne kadar süredir torununuza bakıyorsunuz?**” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda büyükannelerin torunlarına doğumdan itibaren bakmaya başladıkları ve bu sürecin 7 yaşına kadar devam ettiği belirlenmiştir.

K 8- Doğduğundan beri bakıyorum.

K 13- Yaklaşık 18 aydır bakıyorum.

Büyükannelere ikinci olarak “**Kreşe göndermek veya bakıcı tutmak varken neden torunuza siz bakıyorsunuz?**” sorusu sorulmuş, 15 katılımcıdan 5’i güven konusunda kaygı yaşadıkları için torunlarına baktıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda büyükannelerden bazılarının cevapları şunlardır:

K 5- Başkalarına güvenemediğim için.

K 6- Güven anlamında ben baktım. Torunumu kendim büyütmek istedim.

K 13- Kreşe göndermek için çok erken olduğumu düşündüm. Bakıcılara güvenemediğim ve en iyi bakıcının ben olacağını düşündüğüm için bakıyorum.

Bakıcı konusunda çevrede yaşanan çocuk istismarı, çocuğa şiddet gibi nedenlerin verdiği kaygı ve başkasına emanet edememe gibi sebepler büyükannelerin torunlarına kendilerinin bakmalarına neden olmuştur.

Büyükannelerden 6’sı kendi torununa bakmaktan zevk aldığını, torununun değerli olduğunu, torununa en iyi kendisinin bakabileceğini ve kendi hayatta iken torununa kendi bakmak istediğini ifade etmiştir.

K 9- Kendi torunum olduğu için zevkle baktım.

K 14- Daha iyi baktığımı düşünüyorum.

Büyükannelerden ikisi çocuklarının isteği ile ve aile düzeni bu şekilde olduğunu için torunlarına baktıklarını belirtmişlerdir.

K 1- Anne ve babası öyle istediği için.

K 8- Aile düzenimiz böyle.

Diğer iki katılımcı ise anne babası çalıştığı için ve maddi imkanların yetersizliği sebebiyle torununa bakmakla yükümlü olduğunu belirtmiştir.

K 3- Anne baba çalıştığı için bakıyorum.

K 7- İmkanlar olmadığı için anneanneler bakıyor. Kızım öğretmen olsa bakıcı tutarlardı.

Büyükannelere üçüncü olarak “**Haftada kaç gün ve hangi saatleri arasında torunlarına baktıkları**” sorulmuştur. Çalışmada torun bakımını üstlenen büyükannelerin genellikle gelini/ kızının çalışma saatlerine bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte hafta içi 8.00- 17.00 saatleri arasında baktıkları tespit edilmiştir. Gerekli görüldüğü takdirde veya çalışma saatleri gereğince hafta sonları da torununa bakan katılımcı olduğu görülmüştür.

• **Büyükannelerin Değer ve Beceri Aktarım Süreci**

Büyükannelerin torunlarına hangi değer ve becerileri aktardıklarını belirlemek amacı ile “**Torununuzla bir gün içinde neler yapıyorsunuz?**” sorusu sorulmuştur. Büyükanneler torunları ile birlikte oyun oynama, masal anlatma, şarkı söyleme, parka gitme, evcilik oynama, kitap okuma, puzzle yapma, boyama, matematik çalışmaları, denize gitme, bisiklete binme, yemek yeme, televizyon izleme, mutfak işleri (kek, kurabiye vb yapımı), gezmeye gitme, çizgi film izleme, yürüyüşe çıkma gibi etkinlikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Çocuğun isteği doğrultusunda hareket ettiklerini ve her gün farklı etkinlikler uyguladıklarını belirten katılımcı büyükanneler eğlenceli vakit geçirdiklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılardan bazılarının cevapları şöyledir:

K 4- Kahvaltısını yaptırıyorum, biraz tv bakıyor sonra oyun oynuyoruz. Kurabiye kek gibi şeyleri yapmayı seviyor onları yapıyoruz. Kitap okuyorum ona, çok seviyor parka götürüyor dedesi.

K13- Beslenme ve temizlik ihtiyaçlarının dışında evdeyken oyun oynuyoruz, kitap okuyoruz. Hava şartları uygun oldukça dışarı çıkıyoruz. Sosyal ortamlarda bulunuyoruz.

Büyükannelerin bu sorunun cevabını verirken oldukça hevesli oldukları gözlenmiştir. Çünkü torunları ile vakit geçirirken hem eğlendiklerini hem de birçok uygulama yaptıklarını belirttiler. Çocuk

bakmanın yalnız anne-baba işten gelene kadar vakit doldurmaktan ziyade aslında bir paylaşım süreci olduğunu da yapmış oldukları etkinliklerle belirtmişlerdir.

Büyükannelere “**Torunlarına hangi değerleri, nasıl aktardıkları**” sorulmuştur. Görüşme sırasında katılımcı büyükannelerin değerler konusunda kelime anlamında bilgi sahibi olmadıkları, örnek verildikten sonra daha açıklayıcı bilgiler sundukları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda sevgi, saygı, paylaşma, hoşgörü, yalan söylememe, sabretme, yardımlaşma ve iyi niyetli olma, merhametli olma, dürüstlük, iyi bir insan olma, doğa sevgisi, inançlı olma ve Atatürkçülük değerlerini torunlarına öğrettiklerini belirtmişlerdir. Değerleri öğretirken de çizgi filmden yararlandıklarını, sosyal ortamlarda uyulması gereken davranışları (örn: parkta sıra bekleme, paylaşma gibi) ise hem kendileri örnek göstererek hem de anlatarak öğretmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Büyükannelerin çoğu farklı zamanlarda tekrarlar yaparak anlattıklarını ve kazanmasını istedikleri davranışı kendileri de uygulayarak örnek teşkil ettiklerini belirtmişlerdir.

K 4- *Hepsini öğretmeye çalışıyoruz. En çokta merhametli olmayı, hoşgörülü olmayı öğretmeye çalışıyoruz.*

K 6- *En çok sevgiyi öğrettim. Bak bu deden onu sevelim. Büyüklere küçüklere nasıl davranılır öğrettim kendimce.*

K 11- *Belirli saatlerde izlediğim çizgi filmde, örneğin Pepe gibi eğitici çizgi filmlerle desteklemeye çalıştım. Saygıyı büyüklerden örnek vererek anlattım. Parka götürdüğümde bak sıra ona geldi diyerek oyuncuğımı paylaşarak sürekli anlatarak sıra bekleterek bu şekilde aktarmaya çalıştım. Biz nasıl davranıyorsak çocuğa da öyle anlatıp değer verdik hep.*

Büyükannelere “**Torunlarına hangi becerileri, nasıl aktardıkları**” sorulmuştur. Katılımcı büyükanneler torunlarına günlük yaşam becerisi olarak da kendi başına yemek yemeyi, dişlerini fırçalamayı, yemekten önce ve sonra ellerini yıkamayı, kendi kendine giyinmeyi, kıyafetlerini çıkarmayı, ev düzenini öğrenmeyi, çöpünü atmasını, toz alma ve bulaşığı makineye koymaya yardım etmesini, yatağını düzeltmesini, tuvalet alışkanlığını öğrenmesini, kendi başına hareket eden bir birey olmasını, kalem tutma becerisine sahip olmayı, yeri geldiğinde market alışverişlerinde kendi başına hareket edebilmeyi, aldığı bir eşyayı yerine koymasının gerektiğini, parmak kaslarının daha iyi gelişebilmesi için evde bulduğu nesnelere toplamayı, sayı saymayla birlikte oyuncaklarını toplamayı öğretmeye çalıştıklarını söylemiş, söz konusu davranışları öğretmek için de sabırlı bir şekilde davranıp torununa örnek olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir

K 1- *Kendi başına yemek yemesini, dişlerini fırçalamasını, ellerini yıkamayı öğretiyorum.*

K 6- *Yapbozla oynadı. Kalem defter tutmayı öğrendi. El yüz yıkamayı biraz büyüyünce öğrettim. Tuvaleti nasıl yapıp temizleyeceğini, yemeği nasıl yiyeceğini, giyinmeyi öğrettim.*

K 11- *Parmaklarını kullanmaları çok önemli evde, yerde gördüğü her şeyi toplayıp bana vermesini sağladım. Oyuncakların düğmelerine dikkatini çektim minik düğmelere dikkati farkındalığı arttı. Sürekli yanında olup yapması gereken hareketi örnek olarak ona gösterip öğrettim. Sabırla onun yapabilmesi için uğraş verdim. Kalem tutmasını resim yapmasını öğrettim. Önceleri ben yaptım sonra onun yapmasına fırsat verdim. Örneğin çöp adam yapıp kaşını gözünü eksik bırakıp onun tamamlamasını istedim. Ben gösterdikçe giyinmeyi tam yapamasa da öğrendiğini gördüm.*

Örnek cümlelerden de görüldüğü üzere büyükanneler ailelerin dünya görüşleri çerçevesinde çocukların ihtiyacı olacak bilgi, beceri ve değerleri aktarmaktadırlar. Bu süreçte anlatmakta, göstermekte ve kendileri de uygulayarak rol model olmaktadır.

Büyükannelere “**Torun bakmanın güzel ve zor tarafları hakkındaki düşünceleri**” de sorulmuştur. Büyükanneler torun bakımı konusunda en çok sağlık problemleri nedeniyle zorluk yaşadıklarını belirtmiş bunun yanında kuralları belirlemek ve torunun isteklerini yerine getirme konusunda sıkıntı yaşadıklarını, sorumluluğun fazla olduğunu, torun hareketli olduğu zamanlarda arkasında koşmanın yorucu olduğunu, özgür bir şekilde hareket etmenin torun bakmayla birlikte kısıtlandığını, sosyal hayattan uzaklaşarak torun endeksli yaşamının kimi zaman sıkıcı olduğunu, belirli bir yaşı aşmış olmanın verdiği hareket kısıtlılığı,

çocuğu teselli etme, yemek yedirme vb. durumların bakım konusunda yaşamış oldukları zorluklar olduğunu belirtmişlerdir.

K 2- *Bizim çocuk büyüttüğümüz zamanla şimdiki zamanın kuralları çok farklı. uygulamak biraz zorluyor.*

K 7- *Hür olamıyorsun. Mesuliyet var istediğin yere gidemiyorsun. Anneanneler çocuk bakmamalı bence.*

K 9- *Zevkli ama belli bir yaşa gelince ona endeksli yaşıyorsun, kendi hayatından feragat ediyorsun sosyal hayattan uzaklaşıyorsun.*

Bunun yanında torununu çok sevdiği ve muhtaç olduğunu bildiği için herhangi bir zorluk yaşamadığını ifade eden büyükanne de bulunmaktadır.

K 4- *Zor tarafı çok yok çok seviyoruz sevgiyle kolay bakılıyor. Ama sorumluluk çok fazla bazen geriliyoruz.*

K 10- *Bana göre hiç zor tarafı yok. Sevdiğim için severek baktım.*

Büyükanneleer genellikle sağlık sorunları ve sosyal hayattan uzak kaldıkları için torun bakmada zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Torun bakmanın güzel tarafları konusunda ise katılımcı büyükannelerin hemen hemen hepsi torunlarıyla birlikte olmaktan oldukça mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Soru sorulunca yüzlerinde bir gülümseme belirirken, torunları ile geçirdikleri vakti düşünerek ömürlerinde yaşadıkları en özel günlermişçesine anlatımda bulundular. Torun sevgisinin başka hiçbir şeye benzemediğini, kendi çocuklarını büyütürken yaşadıkları duyguları tekrar hissettiklerini, torun sevgisinin çok üstün bir sevgi olduğunu, torun bakmanın stresi azalttığını, kendilerini hayata bağladığını, çocuklarını büyütürken anlaşılamayan duyguları torun büyütürken fark ettiklerini, muhtaç olan bir bireye bir şeyler öğretmenin farklı bir duygu olduğunu, birçok şeyi tekrardan öğrenme fırsatı bulduklarını, vaktin daha kaliteli geçtiğini, daha sakin yapıda bir insan olduklarını, mecburen fiziksel olarak daha çok hareket ettikleri için kendilerini daha dinç ve daha genç hissettiklerini, torunlarına öğrettiklerinin anlaşıldığını gördüklerinde mutlu olduklarını ve ikinci baharlarını yaşadıklarını belirtmişlerdir.

K 6- *Torun bakmak stresimizi alıyor hayata bağlıyor daha değişik insan olduk. Onların isteğini yapmak bizi mutlu ediyor.*

K 11- *Beni hareketlendirdi, sana muhtaç olan birine bir şeyler öğreterek yetiştiriyorsun ve senin eserin oluyor. Çocuğumun gözü arkada kalmıyor, her şeyi yeni baştan öğrendiğime inanıyorum. Hayata farklı bakış açısıyla bakıyorum.*

K 13- *Ona bakarken sinirlerin adeta alınmış hissediyorsun. Çok sakin bir yapıda oluyorsun. Ve aynı zamanda kendini daha dinç ve genç hissediyorsun.*

Cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde torun bakmanın büyükanneleri fiziksel yönden hareketlendirdiği, vaktin daha çabuk geçtiği, şartlar itibariyle kendi çocukları ile ilgilenemediklerini belirten kimi büyükanne için torun bakmanın çok farklı bir duygu olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Burada büyükannelerin “**Torunlarından öğrendikleri bir şey olup olmadığını**” belirlemek için bir sondaj sorusu sorulmuştur. Katılımcı büyükannelerin bu soru karşısında diğer sorulara verdikleri cevaplardan daha uzun süre düşündükleri gözlenmiştir. Sonrasında torunlarından şarkı söylemeyi, masal anlatmayı, faaliyet yapmayı, daha sabırlı olmayı, çocuk sevgisini, torunlarının televizyondan ve arkadaşlarından öğrendiklerini kendisiyle paylaştığını, küçük yaşta hayata nasıl adapte oldukları konusunda fikir sahibi olmayı, daha hoşgörülü olmayı, kendi çocuğunda sabırsız olup torunda daha farklı davranışlarda bulduklarını, teknoloji ile ilgili birçok şeyi torunlarından öğrendiklerini, yeni nesil doktor uygulamaları konusunda bilgiler öğrendiklerini, teknolojinin hayatlarında ne kadar çok yer aldığını, daha küçük şeylerle mutlu olmayı, sevginin üst sınırı olmadığını ve hayatta torundan daha başka değerli bir şeyin olmadığını ve çocukların teknolojiyi çok küçük yaşta kullanarak nasıl uyum sağladıklarını görme fırsatı edindiklerini belirtmişlerdir. Kimi büyükanne yaşını yeni doldurmuş torununa bakıyor olsa da torununun ona en başta

hareketli olmayı, sonrasında ise, duygusal, sosyal ve teknolojik anlamda katkıda bulunduğunu fark etmiştir. Aynı zamanda kendilerinde var olan toplumsal değerleri; örn. Sabır, sevgi, hoşgörü gibi torunla birlikte tekrar gün yüzüne çıkarak yeniden öğrendiklerini belirttiler.

K 2- Yeniden çizgi film seyrediyorum, şarkı, masal öğreniyorum.

K 9- Sabrı öğretti, hoşgörüyü öğretti. Kendi çocuğumda daha sabırsızdım. Torun da tabuları yıktım.

K 15- Yeni teknolojileri öğreniyorum. Onlar çok akıllı.

Büyükanneler çocuk büyütmenin insana yeni şeyler öğrettiğini, yeniden çizgi film izleme fırsatı elde ettiklerini, birlikte kahkaha atmayı ve hızlı hareket etmeyi öğrendiklerini vurgulamışlardır.

Bu noktada ikinci bir sondaj sorusu ile büyükannelere “**Torununuzla birlikte olmak sizi nasıl etkiliyor?**” sorusu sorulmuştur. Katılımcı büyükanneler torunları ile birlikte olmanın mutluluk verici olduğunu, hayatın vermiş olduğu sıkıntıların torunla birlikte vakit geçirerek yok olduğu, güzel vakit geçirildiği, yaşlanmanın torunla birlikte olarak fark edilmediği, huzurlu vakit geçirildiği, torunun kendilerini hayata bağladığı, hastalıkların çoğu zaman unutulduğu, vaktin hızlı geçtiğini, yaşlanmayla birlikte gelen hiçbir ağrının torunla birlikte olma ile hissedilmediği, işe yarar bir birey olmanın mutluluk verdiği, hayata daha mutlu bakılabildiği, günün daha keyifli geçtiği katılımcı büyükanneler tarafından belirtilmiştir.

K 5- Yorucu ama çok keyifli ve huzurlu oluyoruz.

K 6- Hayata bağlıyor. Hastalığımı unutuporum.

K 11- İyi yönde etkiledi. Çünkü işe yarar olmak beni mutlu etti. Çocuklarıma kendim bakmadığım için onların da kendi çocukları için zorluk çekmelerini istemedim. Sağlığım iyiyken bir çok şey öğrettim zamanım dolu dolu geçti. Enerjim çok yüksekti vücudum o dönemde buna inanamayacağım kadar güç verdi ben ona ayak uydurdum çünkü o bir kişilik.

“**Torun**” kavramının ne anlama geldiğini belirlemek için büyükannelerden “Torun...dır. Çünkü...” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Büyükanneler torunlarını “*can, hayat, cana can, can içi, herşey, çok değerli bir varlık, dünya tatlısı, benim en kıymetlim, canımın canı, hayat kaynağı*” gibi sıfatlarla nitelemişlerdir. Bu sıfatlarla nitelemeyi yaparken de yaşama sevinci vermesi, neşe kaynağı olması, yavrusunun yavrusu olması, sevgisinin her şeye değer olması, onsuz bir yaşamın düşünülmemesi, evladının çocuğu, ailenin geleceği, oğuldan kalan en güzel hediye, yaradılışına hayran kalınan bir varlık, gelecek, candan bir parça olmasından kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Cümleler incelendiğinde büyükanneler için torunun yaşam ve enerji kaynağı olduğu söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma büyükannelerin okul öncesi dönemdeki torunlarına büyüme ve yetişme sürecinde hangi değer ve becerileri aktardığını ve torunlarından neler öğrendiklerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Analizler sonucunda büyükannelerin doğumdan itibaren torunlarına bakmaya başladıkları, torunlarına bakmaktan keyif almaları yanında özellikle çocukların kötüye kullanımı ile ilgili haberler nedeni ile torunlarını korumak amacı ile bu görevi üstlendikleri belirlenmiştir. Büyükanneler hafta içi her gün mesai saatleri süresince torunlarına bakmaktadırlar.

Büyükanneler torunları ile birlikte oyun oynama, masal anlatma, şarkı söyleme, parka / gezmeye/ denize gitme, evcilik oynama, kitap okuma, puzzle yapma, boyama, matematik çalışmaları, bisiklete binme, televizyon izleme, mutfak işleri, çizgi film izleme, yürüyüşe çıkma gibi etkinlikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Büyükannelerin torunları ile yaptıkları faaliyetlerle onların bedensel, zihinsel, sosyal ve dil gelişimini yanında el becerilerinin gelişmesi, el göz koordinasyonunun güçlenmesi için de destek oldukları söylenebilir.

Katılımcı büyükanneler sevgi, saygı, paylaşma, hoşgörü, yalan söylememe, sabretme, yardımlaşma ve iyi niyetli olma, merhametli olma, dürüstlük, iyi bir insan olma, doğa sevgisi, inaçlı olma ve Atatürkçülük

değerlerini torunlarına öğrettiklerini belirtmişlerdir. Değerleri öğretirken de çizgi filmlerden yararlandıklarını, sosyal ortamlarda uyulması gereken kuralları (örn: parkta sıra bekleme, paylaşma gibi) ise hem kendileri örnek göstererek hem de anlatarak öğretmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu alanyazın ile desteklenmektedir. Türkiye Aile Değerleri Araştırmasında (2010) aile içinde çocuklara dini değerlerin öğretilmesine öncelik verilmesinin yanı sıra, sevgi ve saygının ailenin temelini oluşturan değerler olarak görülmesi sebebiyle çocuklara öğretildiği tespit edilmiştir.

Büyükanneler günlük yaşam becerileri olarak da torunlarına; kendi başına yemek yemeyi, dişlerini fırçalamayı, yemekten önce ve sonra ellerini yıkamayı, kendi kendine giyinmeyi, kıyafetlerini çıkarmayı, ev düzenini, çöpünü atmayı, toz alma ve bulaşığı makineye koymaya yardım etmesini, yatağını düzeltmesini, tuvalet alışkanlığını öğrenmesini, kendi başına hareket eden bir birey olmasını, kalem tutma becerisine sahip olmayı, yeri geldiğinde market alışverişlerinde kendi başına hareket edebilmeyi, aldığı bir eşyayı yerine koymasının gerektiğini, parmak kaslarının daha iyi gelişebilmesi için evde bulunduğu nesnelere toplamayı, sayı saymayla birlikte oyuncaklarını toplamayı öğretmeye çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Aile, toplumsallaşmada birinci öge olarak bireyin yaşamını temelden etkilemekte, bu bağlamda toplumsallaşma sürecinde çocukluk dönemi kritik bir öneme sahiptir. Önder Erol ve Cansever'e (2016) göre çocuk ilk sosyal tecrübelerini aile bireyleri arasındaki ilişkileri gözlemleyerek öğrenir. Aile, toplumla etkileşim halinde çocuğa zengin içerikli bir ortam sağlamanın yanında kendine özgü kurullarla çevrili bir dünya da sağlar.

Büyükanneler torun bakımı konusunda en çok sağlık problemleri nedeniyle zorluk yaşadıklarını belirtmiş olup, kuralları belirlemek yanında gelişim dönemi itibari ile çocukların yoğun ve sürekli olan isteklerini yerine getirmek konusunda sıkıntı yaşadıklarını, torun bakmanın sorumluluğunun fazla olduğunu, torun hareketli olduğu zamanlarda arkasında koşmanın yorucu olduğunu, kendi sosyal yaşamları açısından özgür bir şekilde hareket etmenin torun bakmayla birlikte kısıtlandığını, sosyal hayattan uzaklaşarak torun endekli yaşamının kimi zaman sıkıcı olduğunu, belirli bir yaş aşmış olmanın verdiği hareket kısıtlılığı, çocuğu teselli etme, yemek yedirme gibi sebeplerin bakım konusunda yaşamış oldukları zorluklar olduğunu belirtmişlerdir.

Torun ifade edilirken hangi sıfatları kullandıklarını belirlemek adına büyükannelere boşluğu doldurmaları istenmiştir. Bu doğrultuda can, hayat, her şey, değerli bir varlık... gibi tanımlamalarda bulunmuşlardır. Bu bulgu Türkiye Aile Değerleri Araştırması'nın (2010) bulguları ile benzerlik göstermektedir. Türkiye Aile Değerleri Araştırması'nda (2010) anne-babaların çocuklarına yönelik benzer tanımlamalarda buldukları belirlenmiştir.

Araştırmada katılımcı büyükannelerin hemen hemen hepsi torunlarıyla birlikte olmaktan oldukça mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Torun sevgisinin başka hiçbir şeye benzemediğini, kendi çocuklarını büyütürken yaşadıkları duyguları tekrar yaşadıklarını, torun sevgisinin çok üstün bir sevgi olduğunu, torun bakmanın stresi azalttığını, kendilerini hayata bağladığını, çocuklarını büyütürken anlayamayan duyguları torun büyütürken fark ettiklerini, fiziksel olarak daha hareketli olmalarını sağladığını, küçük bir bireye bir şeyler öğretmenin farklı bir duygu olduğunu, birçok şeyi tekrardan öğrenme fırsatı bulduklarını, vaktin daha kaliteli geçtiğini, daha sakin bir yapıda insan olduklarını, daha dinç hareket edip, daha genç hissettiklerini, torunlarına öğrettiklerinin anlaşıldığını gördüklerinde mutlu olduklarını ve ikinci baharlarını yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgu alanyazın ile tutarlıdır. Giarrusso ve diğ. (2000) torun bakmanın büyük ebeveynlerin yaşam amaçlarını güçlendirdiğini, aileye bağlılıklarına ve iyilik hallerine katkı sağladığını (Akt. Hayslip ve Kaminski, 2005), Kartal ve diğ. (2010) ise torun bakmanın büyükanne ve büyükbabaları mutlu ettiğini tespit etmiştir. Benzer şekilde Çiftçi (2008) de yaşlı bireylerin torunları ile kurdukları ilişkilerde yeni düşünceler edindiklerini ve duygu alışverişini geliştirdiklerini belirlemiştir. Bengtson (2001) 21.yy'da aile içindeki kuşaklar arası ilişkileri üç nedenden ötürü önemli görmektedir. Bunlardan ilki yaşlı nüfustaki demografik değişikliklerin nesiller arasında paylaşılan hayatı uzatması, ikincisi büyük ebeveynler ve akrabalarla kurulan aile ilişkilerinin öneminin artması, üçüncüsü ise nesiller arasındaki dayanışmanın gücü ve dayanıklılığının artması olarak açıklamıştır.

Çalışma grubundaki büyükanneler 48-69 yaş aralığındadır. Erikson'un yaşam dönemleri açısından incelendiğinde yetişkinlik (40-65) ve yaşlılık (65 ve sonrası) dönemleri içindedirler. Yetişkinlik döneminin gelişimsel krizi " üretkenliğe karşı durgunluk" tur. Yetişkinlik döneminde bireyler bedensel güç kaybı,

değişim ve yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıkan hastalıkları kabul etme, emeklilik sonrasında yaşamını yeniden planlama yanında kendini ve yaşamını gözden geçirip keyif aldığı faaliyetlere yönelme ve çocuk ve gençlerin daha iyi yetişmesi için gönüllü faaliyetlerde bulunma çabası içindedirler. Erikson yaşlılık döneminin gelişimsel krizini “benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk” olarak isimlendirmiştir (Erkan,2008). Yaşlı birey geçmişini ve içinde yaşadığı şartları değerlendirdiğinde hayatını verimli ve mutlu yaşadığını düşündüğünde, yaşlılığında sağlıklı olup çocukları ve torunları ile vakit geçirebildiğinde benlik bütünlüğüne ulaşıyor demektir. Bu nedenle torun bakmak büyük ebeveyne fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal olarak işe yarar hissetmekte ve mutlu etmektedir denebilir.

Bu araştırma sonucunda büyükannelerin torunlarına değer kazandırmak konusunda kendi deneyimlerinden yararlandıkları, bu süreçte sosyal öğrenme kuramı ile doğru orantılı olarak istendik davranışları pekiştirmek için öncelikle örnek davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Torunlarının bakımını üstlenen büyükanneler, torunlarına önemli gördükleri değer, bilgi ve becerileri kazandırdıklarını bu süreçte daha önce bildikleri halde unuttukları bazı bilgileri yeniden hatırladıklarını söylemişlerdir. Ayrıca büyükanneler bu öğrenme sürecinin tek taraflı olmadığını, yaşları küçük de olsa çağın gereği olarak bilişim alanındaki yeni bilgileri (akıllı telefon, tablet kullanımı vb.) torunlarından öğrendiklerini vurgulamışlardır. Bu bulgu mentörlük kavramını akla getirmektedir. Mentörlükte bilgi ve deneyimlerin genç nesillere aktarımının önemi vurgulanırken çift yönlü bir etkisinin varlığından da söz edilebilir. Johnson’a (2007) göre mentörlük danışana yarar sağlamasının yanında danışmanlık görevini üstlenen mentöre de kişisel gelişim, iletişim gücünün gelişimi, kişisel doyum ve var olan bilgi düzeyini taze tutma gibi yararlar sağlamaktadır (Akt. Bakıoğlu ve Ülker, 2011). Bu çalışmada da büyük ebeveynlerin torunlarından yaşamboyu öğrenme bağlamında çağın getirdiği yeni bilgileri öğrendikleri, var olan bilgilerini tekrar sorgulama fırsatı buldukları, çocuk bakımı ve eğitimiyle ilgili yeni deneyimler kazandıkları belirlenmiştir.

Aile içinde değer aktarımı konusunda yapılacak çalışmalar için şunlar önerilebilir;

- Torun bakımını üstlenen büyük ebeveynler ile ebeveynlerin değer ve beceri aktarımları karşılaştırmalı olarak incelenebilir,
- Büyük ebeveynlerin okul ortamında yürütülen değer aktarımı programlarına katılımları sağlanabilir,
- Ebeveyn ile büyük ebeveynlerin bir arada olduğu aile eğitim programları düzenlenebilir,
- Ailede kazandırılan değer ve becerilerin çocukların okul öncesi eğitim kurumlarındaki uyumlarına ve başarılarına etkisi incelenebilir.

Teşekkür ve Bilgilendirme

Bu çalışmanın bir bölümü 5-6 Nisan 2018 tarihlerinde yapılmış olan 3.Uluslararası Değerler Eğitimi Kongresi (Bütünlüşmede Değerler Ve Eğitiminin Rolü)’nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Referanslar

- Ada, E. (2016) *Erken çocukluk döneminde yaratıcı drama yönteminin değerler eğitimine olan etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi* Cilt 6, No. 16, 9-27.
- Akın, Ö.E.(2006), Yetişkinlik ve yaşlılıkta ruh sağlığı, H. Bacanlı, Ş. Işık Terzi (Ed.), *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap. 311- 355.
- Arpacı, F. , Bekar, A. (2013) Çocukların büyük ebeveynleri ile etkileşimlerine ilişkin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 29, 11-29.
- Arpacı, F., Şahin, F. T. (2015). Yaşlı bireylerin yaşlı ve çocuk etkileşimine ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 231-246.
- EYHGM, (2002). Yaşlanma 2002 uluslararası eylem planı. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü*.

- Aydın, A. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*, Ankara: Anı.
- Aydın, M.Z. (2010). Okulda değerler eğitimi, *Eğitime Bakış*, Ankara, 6 (18), 16-19.
- Aydın, A., Sayılan, A.(2014). Aktif yaşlanma ile yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişkiye teorik bir bakış. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi* 4 (2): 76-81.
- Avrupa Birliği (2012). Avrupa aktif yaşlanma ve nesillerarası dayanışma yılı hakkında bilgi notu. https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20C4%B0stihdam/aktif_yaslanma_bilgi_notu.pdf Erişim: 29 Aralık 2017.
- Bakioğlu, A. ve Ülker, N. (2011). Yükseköğretimde mentorluk. A.Bakioğlu (Ed.). *Eğitimde mentorluk içinde* (s.1-40). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- BBC (2017) <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39019901> Erişim: 10.08.2017.
- Bengtson, V. L. (2001). Beyond the nuclear family: The increasing importance of multigenerational bonds. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 1-16.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Yaşlı İlkeleri (1991). https://evh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-hizmetleri/birlesmis-milletler-yasli-ilkeleri_adresinden Erişim: 14.10.2017.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, (1): 62-71.
- Cevherli, K. (2014). *Okul öncesinde değerler eğitimi: boğaziçi eğitim modeli*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi.
- European Commission (2010). Decision of The European Parliament and of the Council on the European Year for Active Ageing. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=5692&langId=en> Erişim:12 Ocak 2018.
- Çiftçi, A. (2008). "Ailede yaşlı bireyler". V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri. T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Ankara. http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_52_v_aile_surasi_aile_destek_hizmetleri_bildirileri.pdf Erişim: 7 Temmuz 2017.
- Demircioğlu, İ., Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi* 6 (15), 69-88.
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk yuvasında kalan korunmaya muhtaç çocukların değer eğitiminde yaratıcı dramının etkililiği*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Demirutku, K. (2007). *Çocuk yetiştirme tarzları, değerlerin içselleştirilmesi ve benlik kavramı*. Doktora Tezi. ODTÜ.
- DPT (2001). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı. hayat boyu eğitim veya örgün olmayan eğitim özel ihtisas komisyonu raporu. Ankara: DPT: 256 ÖİK: 584.
- Duyar, İ. (2005). İnsanda yaşlılığın evrimi. *Türk Geriatri Dergisi* 8, 209-214.
- Durak, M. (2016). Yaşlılık döneminde psikososyal ve bilişsel gelişim, H. Bacanlı, Ş. Işık Terzi (Ed.), *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi*, 275-310, İstanbul: Açılım Kitap.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş: Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram Metodolojileri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- ENIL (2012). Intergenerational Learning and Active Ageing . European Report October. http://www.enilnet.eu/Intergenerational_Learning_and_Active_Ageing-European_Report.pdf Erişim: 5 Ocak 2018.

- Erkan, S. (2008). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Erikson, E. (1982). *The life cycle completed*. WW. Norton& Company Inc. New York.
- Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2009). MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel md. <http://mesbil.meb.gov.tr/genel/hayat%20boyu%20%C3%B6%C4%9Frenme%20dokuman.pdf>
Erişim: 29 Mayıs 2016.
- Hazer, O. (2012). Büyük ebeveynlerinin ergenler tarafından algılanan özelliklerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 29 (1), 123-141.
- Hiemstra, R. (1975). *The Older Adult and Learning*. University of Nebreska. Lincoln, Nebreska.
- Hayslip, B & Kaminski, P.L. (2005). Grandparents raising their grandchildren: a review of the literature and suggestions for practice. *The Gerontologist*, 45 (2), 262-269.
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2008 (1): 29-38.
- İş Kanunu (4857 sayılı) (2003). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>
Erişim:17.07.2017.
- Kalaycıoğlu, S. (2012). Kuşaklararası dayanışma ve aktif yaşlanma. *Kuşaklararası Dayanışma Ve Aktif Yaşlanma Sempozyumu Bildirileri* 20-21 Mart. 2012 (51-58), Ankara. <http://eyh.aile.gov.tr/data/545886b5369dc3281c69af4f/kusaklararasi dayanisma ve aktif yaslanma sempozyumu bildirileri.pdf> Erişim: 30.11.2017.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz, 2007*, 5(3), 463-475.
- Kartal, A., Turan, T., Kurban, N.K., Zencir, M. (2010). *Büyükanne ve büyükbabalarda torun bakmanın depresyon ve yaşam kalitesine etkisi*. Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu. Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi. Pamukkale Üniversitesi.
- Kibar, B. (2008). *Büyükanneleriyle yetişen ve yetişmeyen 5-6 yaş çocuklarının sosyo duygusal gelişim düzeyleri, davranış sorunları ile aile işlevlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Kurt, İ. (2008). *Yetişkin Eğitimi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interpretative approach*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Merriam, Sharan B. (2013). *Qualitative research, a guide of design and implementation* (Çev. Ed. Selahattin Turan), *Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, 16-85, Ankara: Nobel Yayınları.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. İmge Yayınları.
- Önder Erol, P., Arslan Cansever, B. (2016). Çocuğun dinsel toplumsallaşma sürecinin aile kurumu bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42).
- Övgü, P. (2017) Yaşlılarla çocukları buluşturan yuva, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39019901> Erişim: 17.07.2017.
- Öz, F. (2002) Yaşamın son evresi: yaşlılık psikososyal açıdan gözden geçirme. *Kriz Dergisi* 10 (2): 17-28.
- Öztürk Samur, A. (2011) *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi.
- Rani R Sharma S, (2004), Attitude of Teenagers Towards Their Grandparents, *J. Hum. Ecol.*, 15(3): 183-185.

- Santrock, J.W. (2011). *Yaşamboyu Gelişim*. Nobel Yayınları.
- Sözkesen, A. (2015). *60-72 Aylık çocukların değer eğitiminde öykü temelli yaratıcı drama yönteminin etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2010). Türkiye’de aile değerleri araştırması. (Ed.) Mustafa Turgut.
http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/kutuphane_61_turkiyede_aile_degerleri.pdf Erişim: 2 Kasım 2017.
- Yahyaoglu, R. (2013). *Yaşlanma ve zaman algısı*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2005). *Ana – Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- WHO (2002). Active Ageing - A Policy Framework.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/67215/1/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf Erişim: Aralık 2017.

Extended Abstract

When considered as the smallest social unit of the family community, the task of continuing the generation, educating children and making good citizens is very important. In traditional cultures, there are large families with a few generations together, and every generation has its own unique value. The children, grandchildren represent the future and hope, the adults the present and power, old people the past and wisdom. In the families in which both parents work, underprivileged children in the age of pre-school education children are under the care of a caregiver or a family member while their parents are at work, which is why major parents play an important role in the child's development (Hazer, 2012).

Grandparent grandchild interaction is also important in transfer of value. Value is the belief in an object, an entity or activity, an individual and societal importance, an ideal behavior in society or a life purpose (Aydın, 2010).

According to Adgio, Worden (2007) and Cangöz (2008), aging is a period in which productivity and experience in many fields continue, although it is understood as slowing down in certain abilities and activities. The elderly benefit from their knowledge and experience and easily reach the end in case of problems (Akt. Akın, 2016).

Due to many reasons such as developing technology and accessibility to information communication resources, the need for individual learning and adapting to changing world has increased. All learning activities that contribute to personal, social and social life in order to improve the knowledge, skills and competences of the person reveal the definition of lifelong learning (MEGEP, 2009).

The processes such as looking after the grandchildren, supporting the second job and supporting the young people ensure that the elderly individual is able to integrate himself/ herself more easily with economic and spiritual activity. Knowing what it does on this count and continuing to do useful work both on itself and on the lower legs is one of the features expected from the elderly individuals in the theory of active aging (Kalaycıoğlu, 2012).

The main purpose of this study is to determine what values and skills the grandmothers transferred during the growth and upbringing of their preschool grandchildren. In response to this main objective, the following questions were sought.

- Which values are transferred to grandchildren.
- Which skills are transferred to grandchildren.
- In the context of life-long learning, what are the grandmothers learn from their grandchildren.

This study was carried out in a qualitative research design. In this context, it was tried to determine what values and skills the grandmothers were trying to convey to grandchildren and what they learned in context of lifelong learning. The study group of this study consisted of 15 grandmothers who reside in Bartın province and have grandchildren of 0-6 age. The data of the study were collected using the interview method. The interview form was developed by the researcher. In accordance with pre-application results, questions were revisited and necessary corrections were made. First of all, information about the purpose of studying was given to the grandmothers, and interviews were held with volunteers. In this study, the themes were organized according to the research questions, the direct citation was given to reflect the opinions of the individuals and the definitions were made and interpreted by the researcher taking into consideration the literature. The grandmothers referred to in the survey are coded as K1, K2.

As a result of the analysis, it was determined that the grandmothers started to look after their grandchildren from birth, enjoyed their care of their grandchildren, and especially took charge of their duty to protect their grandchildren. Grandmothers are looking after their grandchildren during working hours every day of the week. The did activities such as playing, tell a tale, singing, going to park/ traveling/ going to sea, playing house, reading books, puzzling, painting, math works, cycling, watching television, kitchen work, cartoon watching, take a walk.

Participant grandmother stated that they taught their grandchildren the values of love, respect, sharing, tolerance, not lying, patience, cooperation and goodwill, being merciful, being honest, being a good person, loving nature, being faithful and Atatürkism. Grandmother stated that they were trying to teach their grandchildren to eat on their own, brush their teeth, cleaning and washing before and after meals, self-dressing and taking out, home ordering, throwing away their own garbage, dusting and helping to put the dishes on the machine, correcting the bed, toilet habit, being an individual moving on its own, keeping pens, to be able to move on his own, to replace an object they has bought, to collect objects they finds at home for the development of their fingers, to count the toys together with counting as their daily life skills.

Almost all of their grandmothers in the survey said they were happy to be with their grandchildren. That grandchildren's love is nothing like anything else, that they have experienced the feelings they have experienced while raising their own children, grandchildren's love of grandchildren, grandchildren's stress relief, their self-affirmation, their grasp of grandparents when they grew up their children, the teacher said that they had a different feeling, that they found many opportunities to learn from one another, that they got better quality in time, that they were people in a quieter structure, that they moved more vigorously and felt younger, and that they were happy when they understood their teachings to their grandparents.

As a result of this research, it was determined that grandparents benefited from their own experience in valuing grandchildren and in this process they primarily demonstrated exemplary behaviors in order to reinforce their behaviors in direct proportion to social learning theory. They also emphasized that the grandmothers learned from their grandchildren and that the learning process was not one-sided. This finding suggests the concept of mentoring. It is also possible to refer to the existence of a bi-directional effect while emphasizing the transfer of knowledge and experience to the younger generation in mentoring.